

YEREL ÖLÇEKTE ÇEVRE GÜVENLİĞİNE İLİŞKİN BİR MODEL ÖNERİSİ

İmam Bakır KANLI

Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

bkanli@yahoo.com | ORCID: 0000-0002-5715-8752

Burak KAPLAN

Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Politikası Yüksek Lisans Programı

kaplanburak94@gmail.com | ORCID: 0000-0002-4501-0718

Özet

Çevre sorunlarının önüne geçilmesinde yerel ölçekte mücadele edilmesi stratejik öneme sahiptir. Dolayısıyla bu çalışmada, çevre güvenliğinin sağlanmasında etkin ve verimli bir örgütsel yapının, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal yapılar elde etmedeki önemi ortaya koyularak, mahalle ölçeğinde bir model önerisi sunulması amaçlanmaktadır. SWOT analizi modelin değerlendirilmesinde yöntem olarak belirlenmiş, ayrıca literatür taraması ve ilgili kurum ve kuruluşların yayınladıkları teknik ve analitik raporlardan da faydalanılmıştır. Böylece önerilen model, çevrenin korunmasına ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilmektedir.

Anahtar kelimeler: Çevre, güvenlik, kooperatif, çevresel güvenlik, ENVSEC.

Bilgilendirme: Bu çalışma 11-13 Mayıs 2018 tarihleri arasında Antalya'da düzenlenen Uluslararası Sosyal Bilimler ve İnovasyon Kongresi'nde sunulan "Yerel Ölçekte Çevre Güvenliğine İlişkin Bir Model Önerisi" tebliğinden türetilmiştir.

A MODEL PROPOSAL ON ENVIRONMENTAL SECURITY AT LOCAL SCALE

Abstract

Prevention of environmental problems has a strategic importance of struggle at local scale. Hence, in this study, it is aimed at presenting a model proposal at neighbourhood scale by putting forward the importance of an effective organisational structure ensuring environmental security in achieving sustainable development and social structures. The SWOT analysis has been determined and used as the method for the evaluation of the model and it has also benefited from literature review and technical and analytical reports produced by related institutions and organisations. In order to protect the environment and gain a secure form, taking initiatives for the residential areas where individuals live can provide an important mission to be fulfilled. Thus, the proposed model can contribute to the protection and sustainability of the environment.

Keywords: Environment, security, co-operative, environmental security, ENVSEC.

Acknowledgement: This study is derived from the paper "A Model Proposal on Environmental Security at Local Scale" presented at the International Social Sciences and Innovation Congress held in Antalya between 11-13 May 2018.

Giriş

Canlılar yer aldıkları sistemde var olabilmek adına yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak zorundadır. Söz konusu ihtiyaçların giderilmesi bir döngü içerisinde devam ederken, çevre genellikle insan faaliyetleri sonucunda bozulmaktadır. Sanayi devrimi, doğal kaynakların hızla tükenmesinde ve çevre tahribatında önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. Günümüzde canlıların bir bütün içinde yaşamlarını sürdürdükleri çevre, ozon tabakasının incilmesi, küresel iklim değişikliği, deniz ve okyanusların kirlenmesi, ormanların ve su kaynaklarının azalması gibi sorunlarla karşı karşıyadır. Özetle çevre, canlıların yaşamları boyunca ilişkileri sürdürdükleri ve bu süreçten etkilendikleri ortam olarak düşünülebilir.

Yirminci yüzyılda çevrenin karşı karşıya kaldığı tehditlerle mücadele edilmesi gerektiğini belirterek farklı bakış açıları sunan birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan birisi olan ve Roma Kulübü tarafından Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden (MIT) araştırmacılara 1972 yılında hazırlatılan "*Büyümenin Sınırları (Limits to Growth)*" raporu ekonomik büyümenin devam etmesinin doğal kaynakları tehdit edeceğini belirterek dünyanın yaşanmaz bir yer haline almaması için "*Sıfır Büyüme (Zero Growth)*" önerisi getirmektedir (Meadows vd., 1972). Ancak bu öneri gelişmekte olan ülkelerin tepkisiyle karşılaşmıştır. Bu tepkilerden birisi de Arjantin'de kurulan "*Bariloche Vakfı*" tarafından dile getirilmiştir. Yayınladıkları "*Yoksulluğun Sınırları*" isimli çalışmada, "*Büyümenin Sınırları*" raporuna ciddi eleştiriler getirilerek, ülkelerin ölçsüz ve eşitsiz tüketim alışkanlıklarından vazgeçmeleri gerektiğine dikkat çekilmiştir (Bariloche, 1974). 1987 yılında ise Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun hazırladığı "*Ortak Geleceğimiz (Our Common Future)*" raporu, doğal kaynakları hedef alan tehditlere karşı gelecek kuşakların haklarını göz önüne alan bir anlayışla mücadele edilebileceği belirtmektedir. Buna bağlı olarak rapor, sürdürülebilirliği esas alan bir dünya görüşünü ortaya koymaktadır (United Nations, 1987).

Sürdürülebilirlik kavramı aynı zamanda güvenlik olgusuyla yakından ilişkilidir. Çünkü güvenlik kavramını hem yaşamsal hem de durumsal açıdan sürdürülebilirliğin bir ön koşulu olarak değerlendirmek mümkündür. Bu bakış açısından hareketle Türk Dil Kurumu (TDK) güvenliği, toplum yaşamının aksamaya uğramadan devam etmesi olarak ele almaktadır (TDK, 2018). Ayoob (1995, s. 4) tehlike, korku ve dehşetten uzak olma durumuyla güvenliği tanımlarken; Buzan (1983, s. 18) bireyler için güvenliğin tanımlanmasının kolay olmadığını belirterek içerisinde sağlık, statü, refah ve özgürlük gibi farklı unsurları barındırdığına dikkat çekmektedir. Güvenlik kavramı son yıllarda bir değişim içerisine girerek klasik teorilere yaslanan bakış açılarının aksine kavram farklı boyutlarıyla beraber ele alınmıştır. Çevre de bu boyutlardan birini oluşturmaktadır. Allenby (2005, s. 5) ise çevrenin güvenlikle beraber ele alınmasıyla oluşan çevresel güvenlik kavramının oldukça yeni ve tartışmalı bir fikir olduğunu belirtmektedir. Homer-Dixon (1994, s. 5) gelecek elli yılda dünyanın karşılaşması muhtemel çevre sorunları üzerinden kavramın önemine dikkat çekmektedir.

Günümüzde çevre sorunlarının oluşturduğu tehditler küresel boyutlara ulaşarak devletlerin farklı aktörlerle iş birliği yapmasıyla sonuçlanmıştır. Sönmezoğlu ve Bayır (2012, s. 249) 21. yüzyılda devletlerin ortak bir düzlemde ve herkes için yararlı çözümler bulma çabasının zorunluluk halini aldığını belirtmektedir. Aynı zamanda bu sürece sivil toplum örgütleri de dâhil edilmiştir. Mazlum (2007, s. 91) 1970'lerden sonra küresel çevre politikalarında sivil toplumun bir aktör olarak sürece dahil edildiğini belirtmektedir. Sivil toplum kuruluşları, günümüzde hem uluslararası hem de ulusal düzeyde örgütlenerek çevreye ilişkin politikaları etkileyebilmektedir. Sivil toplumlar gibi kooperatifler de toplumsal ihtiyaçları gidermek adına bireylerin bir araya gelerek örgütlendikleri yapılardır. Bireylerin kendi çıkarlarını korumak amacıyla oluşturdukları kooperatifler, "*gönüllülük ve herkese açık üyelik, üyeler tarafından gerçekleştirilen demokratik kontrol, üyelerin ekonomik katılımı, özerklik ve bağımsızlık, eğitim, öğrenim ve bilgilendirme, kooperatifler arasında iş birliği ve topluma karşı sorumluluk*" gibi temel ilkeleri benimsemektedir (International Co-operative Alliance, 2018). "*Çevre Koruma Kooperatifleri*" de bu ilkelerin esas alındığı model olarak çalışmada önerilerek SWOT (Strengths-Weaknesses-Opportunities-Threats) analizi yöntemiyle değerlendirilmektedir. Bu sayede ise modelin, zayıf yönleri ve tehditlerinin ortadan kaldırılabilmesi düşünülmektedir.

Bu çalışma, yerel ölçekte çevre güvenliğine ilişkin bir model önerisi sunmaktadır. Çevresel güvenliğin şehir güvenliğiyle olan ilişkisi ve sürdürülebilir kalkınma ile çevrenin korunmasına sağlayacağı etkilerden dolayı çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Çalışmayı önemli kılan bir diğer unsur ise modelin mahalle ölçeğinden ulusal ölçeğe doğru genişleyen zorunlu-katılımcı mekanizmalara dayanan bir yaklaşımı içinde barındırmasıdır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; çevre güvenliğinin sağlanmasında etkin bir örgütsel yapının, sürdürülebilir kalkınma ve toplumsal yapılar elde etmedeki önemini ortaya koymaktır. Mahalle ölçeğiyle sınırlandırılan çalışmada, model, temel ilkeler düzeyinde tartışılmış ve değerlendirme sürecinde SWOT analizi

yöntemi tercih edilmiştir. Ayrıca literatür taraması yapılarak, ilgili kurum ve kuruluşların yayınladıkları teknik ve analitik raporlardan faydalanılmıştır.

Çalışmanın giriş kısmında makale hakkında genel bilgilere yer verilerek çalışma genel hatlarıyla tanıtılmıştır. İlk bölümde ise çalışmanın iskeletini oluşturan çevre, çevre hakkı, çevresel güvenlik ve kooperatif gibi temel kavramlar incelenmiştir. İkinci bölümde, yerel ölçekte çevre güvenliğini sağlamaya yönelik bir model önerisi sunulmuştur. Üçüncü bölümde, önerilen model, SWOT analizi yöntemiyle değerlendirilerek güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditleri ortaya konulmuştur. Sonuç kısmında ise çalışmada genel bir sentez oluşturulmuş ve yapılan önerilerle çalışma sonuçlandırılmıştır.

1. Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde çalışmanın üzerine inşa edildiği temel kavramlar ele alınacaktır. Çevresel güvenlik kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için öncesinde çevre, çevre hakkı ve güvenlik kavramları açıklanacaktır. Daha sonrasında ise güvenlik kavramının yaşadığı değişimle çevre boyutunu da ele alması üzerinde durularak çevresel güvenlik kavramı incelenecektir. Model önerisinin temel değerler düzeyinde tartışılabilmesi adına kooperatif kavramının üzerine durulacaktır.

1.1. Çevre ve Çevre Hakkı

Çevre, canlı ve cansız varlıkların bir arada buldukları, farklı katmanları içerisinde barındıran ortam olarak ele alınabilir. Türkiye'nin çevre mevzuatında yer alan 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 26/04/2006 tarihinde değişen ikinci maddesi, yasada yer alan terimleri tanımlamaktadır. İlk sırada tanımlanan çevre, "*canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde buldukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortam*" olarak görülmektedir (Çevre Kanunu, 1983). Keleş (2013, s. 23) ise çevreyi iki anlamda tanımlamaktadır. Dar anlamda "*canlıların yaşamlarını sürdürdükleri ortam*"; geniş anlamda "*kişiyi etkileyen, maddi ve manevi olmayan gelişmesini, biçimlenmesini ve yaşamını belirleyen, biyolojik iklimle ilgili ve toplumsal etkenlerin tümü*" olarak ele almaktadır. TDK sözlüğünde de çevreye ilişkin farklı tanımlar yer almaktadır. Toplum bilimi açısından çevre "*hayatın gelişmesinde etkili olan doğal, toplumsal, kültürel dış faktörlerin bütünlüğü*" olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2018). Cambridge Sözlüğü'nde çevre insanlar, hayvanlar ve bitkilerin hava, su ve toprak üzerinde ve içerisinde yaşadıkları doğa olarak tanımlanmaktadır (Cambridge Dictionary, 2018).

Tarihi boyunca insanların doğayla sürekli iç içe yaşamasının belirli sonuçları olmuştur. Duymaz (2013, s. 173) Adam Smith'in "*birakınız yapsınlar bırakınız geçsinler*" görüşünün, bu etkileşim sürecinde çevreye ciddi zararlar verdiğini ifade etmektedir. Böyle bir anlayış için çevre kaynakları sınırsız bir hammadededir. Doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesi, günümüzde çevre sorunlarının tüm dünyayı tehdit eder hale gelmesine neden olmuştur. Græger (1996, s. 109), Dauvergne ve Clapp (2016, s. 6), Elliot (2015, s. 12) ve Klare (1996, s. 357) yaptıkları çalışmalarda bu sorunları "*ozon tabakasının incelməsi, iklim değişikliği, çölleşme, okyanusların kirlenmesi, kuraklıklar, erozyon, orman yangınları ve tahribatı, hayvan ve bitki çeşitliliğinin azalması, hava kirliliği, asit yağmurları, içilebilir su kaynaklarının azalması, ekosistem tahribatı, nükleer madde denemelerinin çevreye olan zararı, sivil ve askeri faaliyetler sonucunda oluşan tahribat, seller, kasırga ve hortumlar*" olarak sıralamaktadır. Bu çevre sorunlarının sınır tanımadığı ve geniş alanlara yayılabilen bir yönünün olduğu söylenebilir. Geray (1998, s. 57) çevre temelli sorunların yerel toplumları, şehirleri, ülkeleri, kıtaları ve evreni tehdit edebilecek ölçüde genişlediğini belirtmektedir. Bu durumu Çernobil kazası örneğiyle açıklamaktadır. Yerel ölçekte ortaya çıkan bir çevre sorununun evrensel boyuta ulaşmasına dikkat çekmektedir.

Çevre ile ilgili tartışılan önemli konulardan birisi de çevre hakkıdır. Duymaz (2013, s. 175) çevre hakkını savunmanın dayanağı olarak 1789 tarihli İnsan ve Yurttaş Hakları bildirgesindeki ifade özgürlüğünü ele alan düzenlemelere dikkat çekmektedir. 1982 T.C. Anayasası'nın 56. maddesinde "*Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.*" hükmüyle çevre hakkından söz edilerek sağlıklı bir çevrenin oluşturulmasında vatandaşlara ödev yüklenmektedir (1982 Anayasası, 1982). Gürseler (2008, s. 200) Anayasa'da yer alan bu düzenlemeyi, 1970'den sonra çevre sorunlarının tartışıldığı Türkiye'de önemli bir gelişme olarak görmektedir. Anayasa ile hem koruma ödevi hem de insan hakları düzenlemesinin gerçekleştiğini belirtmektedir. Böylece sağlıklı bir çevrenin bireylerin hakkı olduğu belirtilerek bunun sağlanması için bireylere ödevler yüklenmektedir. Fırat (2003, s. 135) ise çevre hakkı kavramının kullanılacağı alanın sınırlanabilmesi bakımından, çevrenin nasıl tanımlandığına dikkat çekmektedir. Bireyler, topluluklar, gelecek kuşaklar ve devleti çevre hakkının alacaklıları olarak nitelendirir. Alacaklılar arasındaki

bireyler, topluluklar ve devletin, aynı zamanda çevre hakkının borçlusu olduğunu da ifade etmektedir. Dolayısıyla bu aktörlerden gelecek kuşaklar dışında kalanlar, çevre hakkı kavramının hem alacaklısı hem de borçlusu olarak değerlendirilebilir.

Çevre, bütün canlı ve cansız varlıkları kapsayan bir ortam olarak görülmelidir. Bu ortamdaki faaliyetlerin tamamı karşılıklı bir etkileşim içindedir. İlk olarak insanlar, hayvanlar ve bitkiler düşünüldüğünde, bu canlıların tür ve sayılarının azalması veya artmasının doğaya yansımaları olacaktır. Şüphesiz bu yansıma yukarıda belirtilen etkileşim sürecinin bir sonucu olarak görülebilir. Özellikle, Sanayi devrimiyle beraber üretim araçları ve yöntemlerindeki yaşanan gelişmelerin, çevreye olan etkileri önemli kırılma noktalarından biri olarak görülebilir. Yaşanan sürecin devam eden etkileriyle çevre sorunları, günümüzde ülkelerin tek başlarına mücadele edemeyecekleri küresel tehditler haline dönüşmüştür. Dolayısıyla toplumlar adına çevrenin korunması, stratejik açıdan önemli konular arasına girmiştir.

1.2. Çevresel Güvenlik

Güvenlik kelimesinin Latince kökenine bakıldığında “se” (olmaksızın) ve “cura” (endişe, sorun) kelimelerinden oluştuğu görülmektedir (Online Latin Dictionary, 2018). Arends (2009, s. 5) kelimenin Latince kökenin anlam olarak birtakım duygulara karşılık geldiğini ve bunlarla ilişkili olduğunu belirtmektedir. Arapça kökeni ise “aman” ve “amn” kelimelerinden türetilerek emniyet içinde olma anlamına gelmektedir (Etimoloji Türkçe, 2018). Demiray ve İşcan (2008, s. 149) Heisenberg’ten aktararak çalışmalarında güvenliği toplumun emniyet altına alınma isteği ile birey ve eşyaların gelecekte de korunacağına olan inanç anlamını içerdiğini belirtmektedir. Mortimer (1992, s. 6) güvenliği, toplumun şiddet olaylarından ve bunların sonucunda oluşan tehlikelerden uzak bir şekilde yaşamlarını devam ettirebilmeleri olarak ele almaktadır. Sosyal bir varlık olarak insanın öncelikli olarak barınma, ısınma ve yeme-içme gibi ihtiyaçlarını karşılama isteği bulunmaktadır. Bu ihtiyaçların sadece insanlar için değil tüm canlıların yaşamsal fonksiyonları bakımından gerekli olduğu düşünülebilir. Maslow’un (1943, s. 376) ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisi, Şekil-1’de görüldüğü gibi bir piramit olarak sembolize edilmektedir. İlk sırada yer alan fiziksel ihtiyaçlardan sonra güvenlik ihtiyacı gelmekte ve insanlar adına güvenlik olgusunun önemine dikkat çekilmektedir.

Şekil 1: İhtiyaçlar Piramidi

Kaynak: Maslow, 1943, s. 376.

Şeker (2005, s. 61) ise güvenliği temel hak ve hürriyetlerin korunabilmesi için bir koşul olarak değerlendirmektedir. Bu bakış açısıyla düşünüldüğünde toplum içinde yaşayan bireylerin kendilerini güvende hissetmeleri, geleceklerinden emin olmalarının bir koşulu olarak görülmelidir. Dolayısıyla böyle bir hissin olmaması, insanları endişeye sevk ederek onların yaşamsal tüm faaliyetlerini engelleyebilecek niteliktedir. Ayrıca yaşama, seyahat, eğitim ve sağlık gibi temel hakların hayata geçirebilmesi için öncelikli olarak o mekânda güvenliğin sağlanması gerekmektedir. Maslow bu duruma, ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisinde güvenlik ihtiyacından sonra sosyal tabanlı ihtiyaçları getirerek dikkat çekmektedir. Sonuç olarak bireylerin sosyal tabanlı ihtiyaçlarının oluşması, güvenlik ihtiyacının giderilmesinden sonra ortaya çıkacaktır.

Güvenlik çalışmalarında realist teorinin haklılığı, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti Birliği (SSCB) arasında yaşanan gerilimler sonucunda kabul edilen bir durum olmasına rağmen, Erdem (2016, s. 258) 1980’li yıllardan sonra güvenlik çalışmalarında bir değişim

yaşandığının altını çizmektedir. Bu dönemde güvenlik çalışmalarına hâkim olan bakış açısı, askeri gücü esas almıştır. Ancak daha sonra güvenlik çalışmalarının genişlemesi sonucunda çevre, insan hakları ve ekonomi gibi farklı unsurlarla ilişkilendirildiği görülmüştür. Oğuzlu (2007, s. 8) güvenliğin askeri anlamda “yüksek politika”; çevre, ekonomi, sağlık ve göç gibi konuların da “alçak politika” olarak değerlendirildiğini ifade etmektedir.

Soğuk Savaş'ın sona ermesinin ardından güvenlik çalışmalarında farklı bakış açıları görülmüştür. Özellikle çevre ve güvenlik ilişkisi tartışılan yeni konular arasında sayılmaktadır. Ullman (1983, s. 133) tehditlerin farklılaşmasının, güvenlik çalışmalarını etkilediğini belirtmektedir. Garcia (2008, s. 5) ise ekonomi, çevre, yasadışı silah kaçakçılığı ve enerji güvenliği gibi konuların Soğuk Savaş'tan sonraki dönemde güvenlik çalışmalarına dahil edildiğini vurgulamaktadır. Yaşanan bu dönüşüm sonucunda, askeri güvenliği esas alan bakış açılarının güvenlik çalışmalarını açıklamada tek başına yeterli olmadığı söylenebilir. Græger (1996, s. 109) bilimsel, siyasi ve askeri toplulukların daha geniş kapsamda güvenlik kavramını ele almasında çevrenin tahrip edilmesine karşı bilinçlenmenin etkili olduğunu ifade etmektedir. Paris (2001, s. 98) güvenlik problemlerinin yaşadığı değişimi çalışmasında ele almakta ve güvenliğin kimin için olduğu ve güvenlik tehdidinin kaynağının devletler için ne olduğu sorusuna yanıt aramaktadır. Devletler, bireyler, toplumlar ve gruplar için güvenliği bir gereklilik olarak görmektedir. Güvenlik tehdidinin kaynağı olarak ise askeri ve askeri olmayan tehditleri bir arada değerlendirmektedir.

Çevrenin giderek tahribata uğramasıyla beraber 1980'li yıllardan sonra çevresel güvenlik kavramı, giderek tartışılan konulardan biri olmuştur. Homer-Dixon (1994, s. 5) ise gelecek elli yılda dünya nüfusunun artmasının kaynaklarda oluşturacağı baskıya dikkat çekmektedir. Brown (1986, s. 25) dünyanın karşı karşıya kaldığı yeni tehlikeler arasında petrol kaynaklarının tükenmesi, toprakların kaybolması, ormanların tahribata uğraması ve iklimlerin değişmesini sıralamaktadır. Levy (1985, s. 35) çevre ve güvenlik ilişkisinin bu dönemde ciddi olarak tartışıldığının altını çizerek, çevrenin maruz kaldığı tahribatı bir güvenlik tehdidi olarak değerlendirmektedir. Hecker (2011, s. 12) çevresel güvenlik kavramını, şu an ve gelecekte ekosistemde var olan yaşamın devam etmesini sağlayan sistemlerin ve insan ihtiyaçları için gerekli olan her şeyin yerine getirilmesi ve yönetiminin sürdürülebilirliği ile yoksulluk ve çatışmaların azaltılmasına katkı sağlayan bir süreç olarak değerlendirmektedir.

Çevre sorunları 1970'li yıllarla beraber dünya gündeminde öne çıkan konulardan biri olmuştur. Mazlum (2007, s. 91) bu süreçte sivil toplumun bir aktör haline geldiğini belirtmektedir. Günümüzde hem küresel hem de ulusal ölçekte örgütlenen birçok sivil toplum kuruluşu bulunmaktadır. Bu örgütler çevre sorunlarını kamuoyuna duyurmayı hedeflemektedir. Bu örgütler bağımsız olarak faaliyet gösterdiklerini belirterek gelecek nesillerin daha sağlıklı çevrede yaşama haklarına dikkat çekmektedir (Greenpeace, 2018; World Wildlife Fund, 2018; TEMA, 2018; ÇEKÜL, 2018).

Çevresel güvenlik kavramı uluslararası örgütlerin son yıllarda ele aldığı konular arasında sayılmaktadır. Çolakoğlu (2012, s. 101-102) “Birleşmiş Milletler (*United Nations, UN*), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (*North Atlantic Treaty Organisation, NATO*), Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (*Organization for Economic Cooperation and Development, OECD*) gibi kuruluşların çevreyi, güvenlik kavramının ögesi olarak ele aldıklarını belirtmektedir. 3-4 Haziran 1992 tarihlerinde Rio'da gerçekleştirilen *BM Çevre ve Kalkınma Konferansı*'nın ardından günümüze kadar çevre ve güvenlik ilişkisinin bu örgütlerin yayınladıkları raporlarda özellikle belirtildiğini vurgulamaktadır. 1983 yılında kurulan Birleşmiş Milletler Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu tarafından 1987 yılında yayınlanan “*Our Common Future (Ortak Geleceğimiz)*” raporu ile 1995 yılında “*Our Global Neighbourhood (Küresel Komşuluğumuz)*” raporu çevresel güvenlik kavramının ele alındığı ilk belgeler arasında sayılmaktadır (United Nations, 1987; Global Development Research Center, 1995).

Küresel ölçekte çevre duyarlılığının yükselmesinin sonucunda uluslararası yapıların çevrenin korunmasına yönelik girişimleri yoğunlaşmıştır. Nitekim bu sürecin sonucunda uluslararası işbirliklerine dayanan girişimlerin yaşandığı görülmüştür. “*Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı, Birleşmiş Milletler Ekonomi Komisyonu, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı, Avrupa Çevre Ajansı, Çevre ve Güvenlik Girişimi, Çevresel Güvenlik Enstitüsü*” gibi kurumları bu bağlamda örnek olarak vermek mümkündür. Ancak tüm bu “iyi niyetli” çabaların Dünya genelinde çevre sorunlarına karşı başarılı sonuçlar elde etmeye yettiğini söylemek güçtür. Bu yargıyı çevre ile ilgili istatistiklerin de doğruladığını söylemek mümkündür. Dünya Bankası (DB) verilerine göre Dünya'daki CO2 emisyonu 1960 yılında 9,396,705.835 kt iken 2014 yılında 36,138,285 kt olarak hesaplanmıştır. Bu durum atmosfere salınan karbon miktarının yaklaşık olarak 4 kat arttığını göstermektedir. Sera gazları açısından bakıldığında da benzer durum söz konusudur. Toplam

sera gazı emisyonu 1970 yılında 27,660,218.469 (kt CO₂ eşdeğeri) iken bu değer 2012 yılında 53,526,302.828 (kt CO₂ eşdeğeri) olarak belirlenerek yaklaşık iki kat yükselmiştir (Data World Bank, 2019). Tüm bu değişimler akciğer hastalıkları ve kanserden kaynaklanan ölümlerde artış yaşanmasına yol açmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü de bu durumu destekler nitelikte veriler paylaşmaktadır. Örneğin, Dünya’da her yıl 7 milyon insan hava kirliliğinden ölmektedir. Ayrıca Dünya nüfusunun %91’i Dünya Sağlık Örgütü’nün belirlediği hava kalitesi limitlerinin aşıldığı yerlerde yaşamlarına devam etmektedir (World Heal Organization, 2019).

Genel olarak çevre sorunlarının sınır tanımaz olmaları küresel işbirliklerini mecbur kılsa da bu yapılanmaların yerel düzeyde güçlü bağlar kurması sorunların çözümü için sağlam dayanaklar oluşturabilir. Günümüzde çevresel tehditlerin ülkeler için önemli bir gündem maddesi olarak kendine yer bulduğu görülmektedir. Dolayısıyla küresel işbirliklerin dayandığı ulusal ölçeklerin çevre konusunda temeli en küçük yerel birimlere kadar indirmesi daha başarılı ve sürdürülebilir sonuçlar alınmasına katkı sunabilir. Bu bağlamda da çevrenin korunması adına yerel düzeydeki yapıların daha sağlıklı, temiz, sürdürülebilir ve güvenli bir çevrenin inşa edilmesine katkı sunması beklenebilir.

1.3. Kooperatif

Kooperatifler, dünya genelinde farklı ihtiyaçlara cevap veren örgütlerdir. Kanlı (2016, s. 2) bu durumu, küreselleşme sürecinin sonucunda devletin hizmet sunum alanlarının değişmesine bağlamaktadır. Devletlerin içinde buldukları değişim sürecinde boş bıraktığı alanlarda etkin rol oynayabilecek örgütsel yapılara ihtiyaç duyulduğunu ve birçok gelişmiş ülkede bu boşluğun, kooperatifler tarafından doldurularak toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılandığını belirtmektedir. Kooperatif kelimesi etimolojik olarak incelendiğinde Fransızca “*coopérer*” fiilinden türeyerek birlikte iş yapmak anlamına geldiği görülmektedir (Etimoloji Türkçe, 2018). Çetin (2009, s. 36) de kooperatifin etimolojik kökenine vurgu yaparak, iş birliğine dayanan ekonomik faaliyetleri ifade ettiğini belirtmektedir. Böylece bireyler kendi çıkarlarını korumak amacıyla ve gönüllülük esasıyla kooperatifler etrafında bir araya gelmektedir.

Bireylerin bir araya gelerek iş yapmasının insanlık tarihiyle paralel seyrettiği söylenebilir. Geray (1992, s. 427) bu duruma insanların ilk çağlardan itibaren tek başına yenemeyecekleri güçler karşısında birlikte hareket etmelerini örnek olarak göstermektedir. Ancak modern anlamda ilk kooperatif girişimi 1844 yılında 28 tekstil işçisinin girişimi sonucunda oluşmuştur. “*Rochdale Adil Öncüler Birliği*” adıyla kurulan bu yapı, bir tüketim kooperatifi olarak belirlediği ilkelere sadık kalarak insanların kötü yaşam koşulları içerisinde olmalarının önüne geçmeyi hedeflemiştir (Rochdale Pioneers Museum, 2018). Kanlı (2016, s. 7) bu kötü yaşam koşullarını, bireylerin emekleri karşılığında aldıkları ücretlerin, onların günlük ihtiyaçlarını bile karşılamaya yetmeyecek düzeyde olmasıyla açıklamakta ve kooperatif üyelerinin temel gıda malzemelerini düşük fiyata almak amacıyla bir araya geldiklerini belirtmektedir. Dolayısıyla, iş birliği ve dayanışma düşüncesinin kooperatifçiliğin ana fikrini oluşturduğu söylenebilir.

Kooperatifler, çoğu kimselerce farklı bakış açılarıyla tanımlanmıştır. Ifenkwe (2012, s. 21) kooperatifleri, sosyal bir grup olarak görmekte ve diğer sosyal gruplardan farklı olarak, insanların belirli bir bilinçle toplandığını ve önceden belirlenmiş amaçlara ulaşmayı hedeflediğini belirtmektedir. Bu hedeflere ulaşılmasının, grup üyeleri arasındaki bağlılığı güçlendireceğini ifade etmektedir. Harun ve Chin (2015, s. 27) kooperatif bünyesinde yer alan bireylerin yaşam standartlarını yükseltmek için bir arada bulduklarını söylemektedir. Harun ve Mahmood (2012, s. 15) kooperatif hareketini özerklik ve gönüllük yönüyle tanımlayarak, üyelerinin de bu doğrultuda bir araya gelmesiyle örgütsel yapının oluştuğundan bahsetmektedir. Verhees ve arkadaşları (2015, s. 42) kooperatiflerde üyelerin katılımı ve yönetimde aktif rol oynamasının önemine dikkat çekmektedir. Mori (2014, s. 330) ise kooperatifçilik anlayışının sosyal tabanlı harekete dönüşmesiyle yaşadığı değişimden söz etmektedir. Bu doğrultuda sosyal kooperatiflerin dünya üzerinde giderek yaygınlaştığını belirtmektedir. Zaimova ve arkadaşları (2012, s. 52) kooperatiflere sürdürülebilirlik çerçevesinden yaklaşmaktadır. Bunun sağlanmasında kooperatiflerin doğal yapısının rol oynayacağını düşünmektedir. Picciotti ve arkadaşları (2014, s. 214) ise kooperatiflerin sosyal yapının var olabildiğini sağlayacak gücü elinde bulundurduğuna dikkat çekerek, İtalya’da son yıllarda yaşanan krizler karşısında kooperatiflerin üstlendiği rolün önemine değinmektedir.

Kooperatiflerin çevrenin korunması üzerine dikkat çeken çalışma ve uygulamalara bakıldığında Almanya’nın öne çıktığı görülmüştür. Almanya’da uzmanlık gerektiren çevre, bilgi işlem, medya, sağlık, eğitim ve teknoloji işletmesi gibi konularda kooperatiflerin hizmet sunduğu görülmektedir (T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, 2015, s. 9). Çevrenin korunmasında kooperatiflerin etkisi üzerine Alavosius ve Newsome (2012, s. 77-80) yaptıkları çalışmada, kooperatiflerin çevre üzerine oluşturabileceği duyarlılığa dikkat çekmektedir. Daha az

tüketim ve daha fazla tasarruf perspektifinden hareketle toplumsal ihtiyaçlar içerisinde yer alan çevrenin korunmasında başarılı sonuçlar alınabileceği düşünülmüştür. Kooperatifçiliğin temel ilkelerinin bireyin davranış biçimlerini değiştirerek “yeşil davranış” öğretisinden söz etmişlerdir. Böylece doğal kaynakların ve çevrenin korunduğu sürdürülebilir bir yaşam formunun hayata geçirilmesinin kooperatif çatısı altında toplanan bireylerin kazanacağı duyarlılık sayesinde mümkün olabileceğini belirtmişlerdir.

Kanlı (2016) geçmişten günümüze kadar gelişim içerisinde olan kooperatifleri, sürdürülebilirliğin öncü kuvveti ve yönetimin ilk kademesi olan mahalleyle beraber düşünerek literatüre mahalle kooperatifleri kavramını kazandırmıştır. Getirdiği mahalle kooperatifleri önerisiyle, kooperatiflerin mahalle içerisindeki konumunu tartışmaktadır. Önerilen modelin, Türkiye'nin sosyo-kültürel birikimiyle örtüşeceğine ve kooperatiflerin mahalle ölçeğinden başlayarak yaşanabilir mekanlar oluşturmada öncü gücüne dikkat çekmektedir. Dolayısıyla model, insanların mutlu bir yaşam sürmesinin önünü açacak mekanlar oluşturmayı amaçlamaktadır.

2. Yerel Ölçekte Çevresel Güvenliğe İlişkin Bir Model Önerisi

Çevrenin giderek tahribata uğramasının sonucunda, ülkeler bu durumu ulusal güvenliklerine tehdit olarak algılanmaktadır. Ayrıca bu durumu yalnızca ulusal düzeyle sınırlandırmak değildir; küreselden başlayarak bireye kadar uzanan bir problem olarak değerlendirmek mümkündür (Knight, 2005, s. 1549; Levy, 1995, s. 35; Rwabizambuga, 2007, s. 202; Akbulut, 2014, s. 1227-1228). Söz konusu tehditlere karşı mücadele etmek, küresel düzeyde politika yapımcıların gündemlerinde önemli bir yer tutmaya başlamıştır. Uluslararası örgütlerin de bu doğrultuda atmış olduğu adımlar bulunmaktadır. Kolektif bir güvenlik anlayışı benimseyen NATO'nun bünyesinde barındırdığı üye ülkelerle birlikte ve çeşitli uluslararası örgütlerin iş birliği sonucunda çevresel güvenliği tesis etmek üzere çeşitli bölgelerde birtakım girişimleri söz konusudur. Örneğin Çevre ve Güvenlik Girişimi bu kapsamda oluşturularak farklı paydaşları içerisinde barındırmaktadır. Bu makalede ise çevresel güvenliği sağlamak amacıyla kamu ve özel sektör ile sivil toplumun birlikte hareket etmesini sağlayacak bir yapı olarak “Çevre Koruma Kooperatifleri” modeli önerilmiştir. Bu model, mahalle ölçeğinde örgütlenecek şekilde planlanmıştır. Kanlı (2016, s. 13) küresel ölçekte başarılı olmada yerelleşmenin önemine dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda hizmetlerin bütüncül bir mevzuatla kooperatifler eliyle gerçekleştirilmesinin öneminden bahsetmektedir. Sonuç olarak önerilecek “Çevre Koruma Kooperatifleri” katılımcı, şeffaf, demokratik, etkin ve verimli şekilde çevrenin güvenliğine ilişkin faaliyetlerde bulunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmada önerilen modelin felsefi temeli toplumsal ekoloji görüşlerine dayanmaktadır. Toplumsal ekoloji anlayışı çevre sorunlarını toplumsal bir sorun olarak ele alarak konuya yaklaşmaktadır. Toplumsal ekoloji görüşünün savunucularından Murray Bookchin'in fikirlerine dayanan eko-anarşizm, diğer toplumsal ekoloji görüşlerinden farklı ve daha kapsamlı bir perspektif sunmaktadır (Coşkun, 2015, s. 102). Bookchin'e (1994, s. 101) göre çevre sorunlarının kısmi düzenlemelerle önlenebileceğini düşünmek doğru bir yaklaşım değildir. Bu açıdan çevre sorunlarıyla mücadelede radikal bir söylem geliştirmektedir. Ayrıca çevre sorunlarının çözümüne ilişkin yereli ve kenti esas alan bir örgütlenme modeli önermektedir. Mülkiyet ilişkilerinde özgürlükçü bir yapı önererek bir bilinç ve eylem tarzı geliştirilmesine dikkat çekmektedir (Bookchin, 1996, s. 45-49). Bu yönüyle önerilen kooperatif temelli modelin işleyişinin Bookchin'in ifade ettiği prensiplerin uygulanabilmesinde önemli bir rol üstlenebileceği düşünülebilir. Kavramsal çerçeve bölümünde de ele alındığı gibi kooperatif üyelerinin katılım ve ortaklık anlayışına dayanan prensipleri ile Bookchin'in çevrenin korunmasına yönelik örgüt yapısına ilişkin belirlediği prensipler birbiriyle yakından ilişkisi içerisinde.

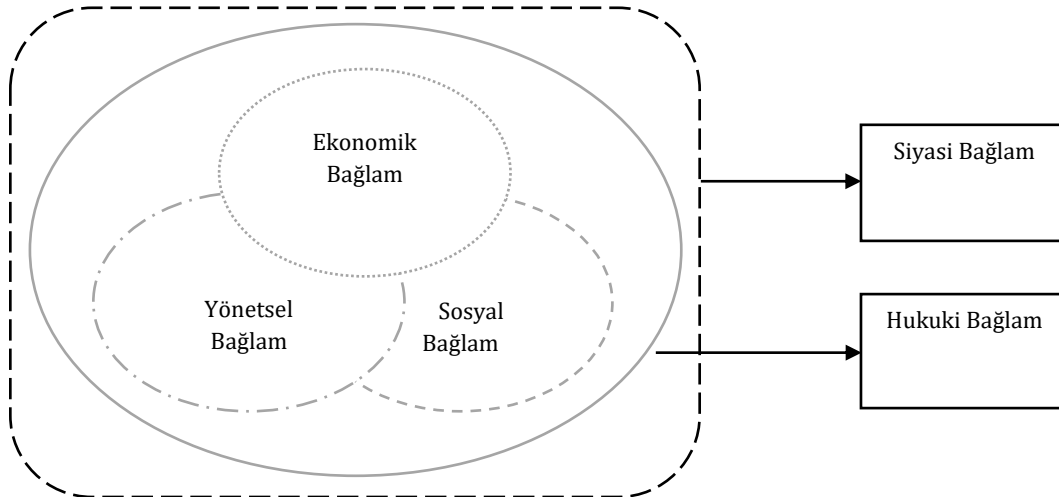
Çalışmada önerilen model siyasi, hukuki, ekonomik, sosyal ve yönetsel bağlamları bulunan beş temel dinamik üzerine inşa edilmektedir. Modelin üzerine inşa edileceği ekonomik, yönetsel ve sosyal bağlamlar alt sistemler olarak düşünülmelidir. Ayrıca bu üçlü alt yapı üzerine inşa edilen modelin hayata geçmesi için hukuki bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu hukuki bağlam ile üç alt sistemin işleyişi sağlanabilecektir. Örgütsel yapının sınırları, kuralları, kimlerden oluşacağı ve mali kaynakları böylece ele alınacaktır. Aynı zamanda sistemin en üst yapısını oluşturan siyasal bağlam ise diğer alt sistemleri kapsayacaktır. Dolayısıyla siyasal sistemin sahip olduğu kimlik, diğer alt sistemleri doğrudan etkileyebilecektir.

Makalenin kapsam olarak hukuki ve siyasi bağlamı içermemesi dolayısıyla sonraki bölümlerde bu başlıklar incelenmemiş ve açıklanmamıştır. Ancak bu konuyla ilgili şunları söylemekte fayda görülmektedir. İlk olarak hukuki bağlamın açıklanması modelin nasıl işlemesi gerektiği konusunu ele alırken örgütsel yapının kurallarını ortaya koyması bakımından değerlidir. Siyasal bağlam ise modelin sahip olduğu ilkelerin hangi değerler sistemine göre inşa edildiğini gösteren bir fonksiyona sahiptir. Dolayısıyla liberal bir siyasal sistemin

gerek hukuki gerek sosyal gerek de ekonomik ve yönetsel bağlama yansımaları olacağı gibi bu durumun aynıysa komünizme dayanan siyasal sistemler için de geçerlidir. Sonuç olarak modelin işleyişinde hâkim siyasal sistemin etkisi göz ardı edilmeden düşünülmemesi gerektiğine vurgu yapılmak istenmektedir. Ayrıca bu bağlamda aşağıda yer alan maddeleri tekrar hatırlatmak modelin daha anlaşılır bir forma kavuşması bakımından değerlidir:

- ⇒ Hukuki ve siyasi bağlamın incelenmesi ayrı bir makalenin konusu olduğu için bu çalışmanın sınırlarını aşmaktadır.
- ⇒ Hukuki bağlam içerisinde yer alacak hususlar, modelin işleyişine ilişkin kurallar manzumesi olması sebebiyle her türlü koşulun simülasyonu göz önüne alınarak oluşturulmalıdır.
- ⇒ Siyasal bağlam ise örgüt yapısının ülkeden ülkeye göre farklı değerler üzerine inşa edilebileceği dikkate alınarak belirtilmiştir.
- ⇒ Siyasal yapıda her ülkenin kendi tarihi birikimine göre farklılıklar olsa dahi insanlığın ortak değeri olan çevrenin korunmasına yönelik olarak evrensel nitelikte ve uygulanabilir bir altyapının oluşturulması amaçlanmıştır.
- ⇒ Model önerisi ile “Çevre Koruma Kooperatiflerinin” genel hatlarının çizilmesi ve bu bağlamda yeni bakış açılarının ve tartışmalar konularının önünün açılması beklenmiştir.

Şekil 2: Çevresel Güvenliğe İlişkin Model Önerisinin Temel Dinamikleri

Not: Şekil-2 modelin işleyişi için tespit edilen temel dinamiklerin birbirleriyle olan ilişkisini göstermek amacıyla **yazarlar** tarafından oluşturulmuştur. Böylece birbirleriyle etkileşim halinde olan yönetsel, sosyal ve ekonomik bağlamların işleyişi için bir hukuki bağlama ihtiyaç duyulduğu ifade edilmiştir. Siyasal bağlamın en dış çerçeve içerisine koyulması ile birlikte siyasal sistemin sahip olduğu değer ve normların modelin hukuki, yönetsel, sosyal ve ekonomik bağlamlarını etkileyebileceği anlatılmak istenmiştir.

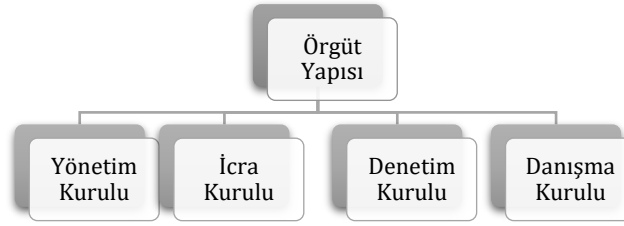
Sonuç olarak model, çevrenin korunmasında rol oynayabilecek bir örgütsel yapının yerel ölçekte hayata geçirilmesini amaçlamaktadır. Bu bağlamda da modelin sahip olduğu temel ilke ve prensipler yönetsel, sosyal ve ekonomik bağlamlar dikkate alınarak açıklanmaktadır.

2.1. Yönetsel Bağlam

Yerel güvenliğe ilişkin bir model önerisi için ilk olarak yönetiminin hangi yapılardan oluşacağı belirlenmelidir. Bu doğrultuda örgütün bağımsızlık ve tarafsızlığı asli unsurlar arasında yer almaktadır. Bağımsızlık ve tarafsızlığın sağlanması, örgütün şeffaf ve denetlenebilir olmasıyla yakından ilgilidir. Örgüt modeli, birbirinden bağımsız dört yapının altında bir araya gelmektedir. Bunlar, yönetim, icra, denetim ve danışma kurullarıdır. Aynı çatı altında bulunan bu yapılar arasında hiyerarşik bir bağlantının olmaması, modelin şeffaflığına katkı sağlayarak tarafsız ve adil olarak denetlenmesinin önünü açacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda modelin işleyişi açısından merkezi yönetim ile arasındaki ilişkilerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu bağlamda yerel düzeyde faaliyet gösteren örgüt yapısının etkin denetim konusunda zayıf kalması durumunda merkezi hükümet ile iş birliği yaparak denetimin etkinliğinin artırılması mümkündür. Dolayısıyla örgütün iç denetimi konusunda ikili bir işleyişten bahsedilebilir. Hem yerel düzeyde bir denetim öngörülmekte hem de yerel birimler arasında işbirliklerinin geliştirilmesine dikkat çekilmektedir.

Şekil 3: Model Önerisinin Örgüt Yapısı

Örgütü oluşturan unsurlar içerisinde mahalle yönetimi ve o mahallede yaşayanların birlikte yer alması gereklidir. Bu sayede alınacak kararlarda, halkın taleplerine doğrudan kulak vererek yönetim esasına göre bir araya gelinmektedir. Farklı unsurların bir araya gelerek çevrenin güvenliğine ilişkin alacağı kararlar, daha meşru hale gelmekte ve demokratik bir havanın oluşmasına imkân tanımaktadır.

“Çevre Koruma Kooperatifleri”, Kanlı’nın (2016) çalışmasında önerdiği “Mahalle Kooperatifleri” bünyesinde yer alan bir hizmet sağlama birimi olarak faaliyetlerini gerçekleştirebilir. Dolayısıyla önerilen model, “Mahalle Kooperatifleri” önerisiyle bütüncül bir şekilde çalışacak bir yapı olarak ele alınmalıdır. Bu kapsamda, mahallenin çevresel güvenliğine ilişkin hizmetleri yerine getirmede bir rol oynaması beklenmektedir.

Önerilen modelin yönetsel bağlamdaki bir boyutu uluslararası şirketlerin çevreye olan zararları karşısında ne gibi adım veya adımlar atması gerektiği konusudur. Modelin yerel düzeyde örgütlenmesi uluslararası şirketlerin çevreye verdiği zararları daha yakından takip edilmesine katkı sağlarken caydırıcılık ve yaptırım konusunda aynı etkinliğin oluşması konusunda endişeleri beraberinde getirmektedir. Bu bakımdan model, uluslararası şirketlerin çevreye verdikleri zararları tespit etme ve bunları bakanlık düzeyinde merkezi yönetime iletmeleri gibi önemli bir misyona sahiptir. Dolayısıyla modelin işleyişinde uluslararası kurumların verdiği zararların tespit edilmesi ve ilgili bakanlıklara raporlanması modelin bir diğer önemli misyonları arasında yer almaktadır.

Tablo 1: Çevresel Güvenlik Teşkilatının Yönetsel Bağlamdaki Parametreleri

Yönetsel Bağlamdaki Parametreler
<ul style="list-style-type: none">
•Y₁. Yönetişim anlayışı çerçevesinde, tüm paydaşların bir araya gelerek karar alması "Çevre Koruma Kooperatiflerini" daha meşru hâle getirmektedir.
•Y₂. İşbirliği ve koordinasyon esas alınmaktadır.
•Y₃. Şeffaf ve hesap verilebilir bir yönetimle çevresel güvenlik sağlanmaktadır.

2.2. Sosyal Bağlam

Çevre tüm insanlığın ortak miraslarından biridir. Bu mirasa dil, din, ırk, ideoloji ve mezhep gibi farklılıkları gözetmeksizin ortak bir bakış açısıyla sahip çıkmak gerekmektedir. Dolayısıyla çevrenin tahrip edilmesinin önüne geçilmesi için tüm farklılıklara rağmen insanlar, ortak kaygıyla hareket etmelidir. Ancak bu sayede çevresel güvenlik sağlanarak gelecek kuşakların hakları korunabilir. Dolayısıyla çevresel güvenliğe ilişkin mahalle ölçeğinde önerilen model, toplumun farklı katmanlarını bir araya getirmesi bakımından önemlidir.

“Çevre Koruma Kooperatifleri” belirli bir yörede yaşayanları üye olarak bünyesinde barındırdığından, toplumda çevreye karşı sorumluluk duygusunu güçlendirmektedir. Mahalle ölçeğinde faaliyet gösterecek olan örgütsel yapıya, o bölgede yaşayanların dileğiyle üye olması bu durumu oluşturmaktadır. Sosyal bağlamın kuvvetlenmesiyle örgütün demokratik ve katılımcı yapısının sağlanması beklenmektedir.

Kooperatif üyeleri, çevreye ilişkin gerçekleştirilen faaliyetler ve hizmetler hakkında bilgilendirilmelidir. Böylece insanların, örgüt hakkında fikir sahibi olarak katılım süreçlerinde daha etkin rol alması beklenmektedir. Bilgilendirmenin yanı sıra, insanlara seminerler aracılığıyla verilen eğitimler sonucunda çevre bilinci kazandırılmalıdır. Sonuç olarak ise toplumsal gelişimin sağlanacağı düşünülmektedir.

Tablo 2: Çevresel Güvenlik Teşkilatının Sosyal Bağlamdaki Parametreleri

Sosyal Bağlamdaki Parametreler
<ul style="list-style-type: none">
•S₁. Toplumun farklı kesimlerinin bir araya gelmesi çoğulcu bir yapının oluşmasına imkân tanımaktadır.
•S₂. Örgütün daha demokratik bir yapıya kavuşması beklenmektedir.
•S₃. Eğitimler aracılığıyla toplumsal bilinç oluşmaktadır.

2.3. Ekonomik Bağlam

Kooperatifler, ekonomik ve sosyo-kültürel ihtiyaçları yerine getirmek için bireylerin demokratik ilkeler etrafında bir araya geldiği yapılardır. Bu bağlamda “Çevre Koruma Kooperatifleri” mahalle ölçeğinde çevresel güvenliğin sağlanmasına yönelik belirli hizmetleri yerine getirmek amacıyla önerilmektedir. Bu yapının hizmetleri etkin şekilde yerine getirebilmesiyle ekonomik yönden güçlü olması arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır.

“Çevre Koruma Kooperatifleri” için dört farklı ekonomik kaynak oluşturabilir. Bunlardan ilki kooperatif üyelerinin düzenli olarak ödedikleri aidatlardır. İkincisi merkezi yönetim ve yerel yönetimlerden gelecek “koşulsuz” kaynak aktarımlarıdır. Bu durum modelin bağımsız bir forma kavuşması bakımından hayati bir fonksiyona sahiptir. Çünkü koşullu olarak gelecek kaynak aktarımlarının önerilen modelin merkeze olan bağlılığının artmasına yol açabilmektedir. Üçüncüsü ise hazırlanan projeler karşılığında ulusal ve uluslararası kurumlardan alınan ödeneklerdir. Bu üç farklı ekonomik girdinin miktarları, kooperatiflerin kapasitesine, hayata geçirilecek uygulamalara göre değişiklik gösterebilir. Önerilen model, kendi üyelerine sunduğu hizmeti, ücreti karşılığında o yörede yaşayan diğer kişilere de sunabilir. Bu sayede kooperatif üyesi olmayanlar da çevrenin korunmasına yönelik hizmetlerden yararlanabilir. Böylece hizmet satımı yoluyla kooperatifler, dördüncü olarak farklı bir kaynak üretebilir ve oluşturduğu kârı üyelerine paylaşabilir.

Şekil 4: Çevre Koruma Kooperatiflerinin Mali Kaynakları

Örgüt, çevresel güvenliğe ilişkin hayata geçirdiği hizmetler ve projelerle yerleşim yerindeki ekonomik faaliyetleri etkileyebilir. Bu bakımdan bölge halkında oluşturacağı çevre bilinci sonucunda bireyler, ekonomik olarak yapacakları her türlü faaliyette çevreyi ön planda tutabilir. Böylece hem ekolojik hem de ekonomik kaygılar göz önüne alınarak yatırımlar hayata geçirilebilir ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşılabilir.

Tablo 3: Çevresel Güvenlik Teşkilatının Ekonomik Bağlamdaki Parametreleri

Ekonomik Bağlamdaki Parametreler
<ul style="list-style-type: none">
•E₁. Ekonomik yeterlilik, bağımsız ve güçlü girişimlerin oluşmasının önünü açmaktadır.
•E₂. Ekonomi ve ekoloji dengesi bir arada değerlendirilmektedir.
•E₃. Sürdürülebilir kalkınma hedefleri hayata geçirilmektedir.

3. Yerel Ölçekte Çevresel Güvenliğe İlişkin Model Önerisinin SWOT Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi

“Çevre Koruma Kooperatiflerinin” mahalle ölçeğinden başlayarak, yerel toplulukların çevreye olan duyarlılığını arttırması beklenmektedir. Dolayısıyla en küçük yönetim birimi olan mahalleden başlayarak genişleyebilecek olan bu yapı, çevrenin bozulmasını önlemek adına yerelden bir mücadele başlatmaktadır. Mahalle ölçeğinde gösterilen başarının sonucunda bu model, semtler, şehirler ve hatta büyükşehirlerde de uygulanabilir. Bireylerin yaşam standartlarını etkileyen ve daha sağlıklı bir çevrenin oluşturulmasını hedefleyen model, bu doğrultuda atıkların toplanması ve atık toplama tesislerine transferi, cadde ve sokakların temizliği ile şehir mobilyaları ve peyzaj düzenlemesi gibi hizmetleri mahalle ölçeğinde yerine getirmeyi planlamaktadır. Önerilen modelin yerine getirdiği hizmetler, idari birimlerin farklılaşmasıyla değişebilmektedir. Örneğin, büyükşehir ölçeğinde faaliyet gösterecek “Çevre Koruma Kooperatifleri” teknik ve mali kapasitesi daha yüksek hizmetlerde bulunabilir. “Çevre Koruma Kooperatifleri” ile çevresel güvenlik kavramına yerel ölçekte dikkat çekilmiştir. Bu bakımdan merkezi bir yapılanmadan farklı olarak her bir yerleşim biriminin kendine özgü örgütlenme yapılarıyla çevre sorunlarına karşı mücadele etmesi vurgulanmıştır.

Çevresel güvenliğe ilişkin önerilen modelin daha sağlam temellere oturması için SWOT analizi yöntemi kullanılmaktadır. Böylece modelin güçlü yönleri, zayıf yönleri, fırsatları ve tehditleri belirlenerek mevcut durum ortaya koyulmaktadır. Bu bakış açısı model önerisinin zayıf yönleri ve tehdit içeren yanlarının ortadan kaldırılmasını sağlaması bakımından değerli bir hâl almaktadır. Güçlü yönler ve fırsatlar ise model önerisinin başarısında avantajlı noktaları göstermektedir.

Tablo 4: SWOT Analizi Temel Unsurları

SWOT ANALİZİ		
S	GÜÇLÜ YÖNLER	<i>İncelenen sistemin, unsurun veya bir durumun güçlü yanları</i>
W	ZAYIF YÖNLER	<i>İncelenen sistemin, unsurun veya bir durumun zayıf yanları</i>
O	FIRSATLAR	<i>Güçlü yanları destekleyen dış çevredeki koşullar</i>
T	TEHDİTLER	<i>Dış çevreden gelen tehditler</i>

Kaynak: Kanlı, 2016, s. 7

3.1. Güçlü Yönler

Türkiye’de kooperatifçilik deneyimi uzun yıllara dayanmaktadır. İlk çağdaş deneyim, 1863 yılında devlet eliyle oluşturulan “memleket sandıkları” ile gerçekleşmiştir. Ancak ciddi gelişmelerin Cumhuriyet dönemiyle beraber gerçekleştiği görülmektedir (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018). Bu deneyim ve tecrübe, önerilen modelin güçlü yönlerinden ilkinin oluşturmaktadır. Anayasası’nın 171. maddesinde kooperatifçiliğin desteklenmesine dikkat çekilmektedir. Kooperatiflerin normlar hiyerarşisinde en üst sırada yer alan anayasa tarafından desteklenmesi gerektiğini belirten hükmün yer alması, modelin güçlü yönlerinden ikincisini oluşturmaktadır. Mahalle ölçeğinde önerilen modelin mahalle yönetimiyle o yörede yaşayanları bir araya getirmesi karar alma mekanizmasında çoğulcu bir yapının oluşmasını sağlayarak demokratik katılımın önünü açması beklenmektedir. Örgütün böyle bir yapıya sahip olması ise önerilen modelin üçüncü güçlü yönüdür. “Çevre Koruma Kooperatifleri’nin” mali olarak yeterli kaynağa sahip olması hizmetlerin etkin ve verimli olarak gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Bu mali destekler, üyelerin aidatlarından, merkezi ve yerel yönetimin kaynak aktarımından, proje desteklerinden ve hizmet satımından meydana gelmektedir. Hizmetlerin etkin olarak yerine getirilmesinde güçlü mali yapının sağlanması güçlü yönler arasında dördüncü sırada yer almaktadır.

3.2. Zayıf Yönler

“Çevre Koruma Kooperatifleri” içerisinde farklılıkların bir araya gelmesi, bireylerin farklı dünya görüşlerine sahip olmasından dolayı karar alma sürecini zorlaştırarak örgütün etkinliğini zayıflatabilmektedir. Dolayısıyla bu durum, önerilen modelin zayıf yönlerinden ilkinin oluşturmaktadır. Mahalle ölçeğinde çevreye yönelik hizmetler gerçekleştirecek olan örgütün, yeteri kadar üyeye sahip olamaması zayıf yönlerden ikincisidir. Çünkü örgütün yeteri kadar üyeye sahip olmaması mahalle ölçeğinde hizmetlerin bütüncül olarak

karşılanmamasının sonucunda kaynak israfına neden olmakta ve önerilen modelin etkinliğini zayıflatmaktadır. Modelin bir diğer zayıf yönü ise örgüt içerisinde görev alacak kişilerde liyakat şartının aranmamasıdır. İşletme ve yönetim konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmayan üyelerin örgüt yapısı içerisinde görev almaları, zayıf yönler arasında üçüncü sırada sayılmaktadır. Türk toplumu içerisinde kooperatif kültürünün eksikliği, katılımcı demokrasinin gelişmemesi ve devlet baba geleneğinin ısrarla devam etmesi modelin dördüncü zayıf yönünü oluşturan unsurlar arasında sayılabilir. Bu durum kooperatif sayılarına karşılaştırmalı olarak bakıldığında görülmektedir. Örneğin Türkiye’de nüfusun yaklaşık %10’u, İrlanda, Finlandiya ve Avusturya’da nüfusun yarısından fazlası, ABD’de ise nüfusun yaklaşık 1/3’ü herhangi bir kooperatife üyedir (Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, 2018; Kanlı, 2016, s. 8).

3.3. Fırsatlar

Önerilen model, çevrenin güvenliğine ilişkin hizmetlerde bulunarak toplumda çevreye olan hassasiyeti arttırmaktadır. Böylece insanlar, çevreyi korumaları gereken bir değer olarak görmektedir. Dolayısıyla bu durum örgüt yapısının oluşturduğu fırsatlardan ilkidir. Oluşacak fırsatların ikinci sırası, bireylerin doğal kaynakları tüketim alışkanlıklarıyla ilgilidir. Seminerler sonucunda bireyler, doğal kaynakların tüketimine yönelik daha bilinçli hale gelmekte ve rasyonel yöntemleri tercih etmektedirler. Model, toplumda ekonomik ve ekolojik kayguları bir arada gözetmesiyle sürdürülebilir kalkınmanın gerçekleşmesine katkı sağlanmaktadır. Bu durum ise önerilen modelin oluşturacağı fırsatlar arasında üçüncü sırada yer almaktadır. Son olarak modelin dördüncü fırsatı ise hizmetlerin yerine getirilmesinde personele ihtiyaç duyulmasından dolayı yöre halkı için bir istihdam aracı olmasıdır.

3.4. Tehditler

“Çevre Koruma Kooperatifleri” için üç tehdit bulunmaktadır. Bunlardan ilki çevresel güvenliğe ilişkin faaliyet gösteren kooperatif deneyiminin bulunmamasıdır. Ayrıca Türkiye’de kooperatiflerin genellikle tarım ve konut gibi alanlarda hizmet verdiği görülmektedir. Tehditlerden ikincisi, kooperatifte görev alan bireylerin sorumluluklarını kötüye kullanmasından kaynaklanmaktadır. İnsanların kişisel çıkarlarını örgütsel çıkarların üzerinde görmesinden dolayı böyle bir tehdit oluşmaktadır. Üçüncü tehdit olarak ise mahalle düzeyinde kurulması önerilen bu örgütsel yapıya merkezi ve yerel yönetimlerin aktardığı koşulsuz kaynakların örgütsel amaçların yerine getirilmesinde yetersiz kalabilme riskidir. Bakanlıklar ve belediyelerin kooperatiflere yönelik mali destekleri ve ilgilerinin giderek azalması, bu durumun nedeni olarak görülmektedir.

Tablo 5: Model Önerisinin SWOT Analizi Yöntemiyle Değerlendirilmesi ve Kanıtları

S-W-O-T	Değerlendirmeler	Kanıtlar	
S	S ₁	Türkiye’de kooperatifçilik deneyiminin uzun yıllara dayanması	1863 yılında Osmanlı döneminde başlayan ve Cumhuriyet döneminden sonra devam eden gelişim
	S ₂	Anayasa’da kooperatifçiliğin geliştirilmesiyle ilgili ifadelerin bulunması	T.C. Anayasa’sının 171. maddesi
	S ₃	Karar alma mekanizmasında çoğulcu bir yapının oluşması	Mahalle yönetimiyle beraber o mahallede yaşayanların bir araya gelmesi
	S ₄	Hizmetleri yerine getirmek için yeterli bütçeye sahip olması	Üyelerin ödediği aidatlar, merkezi ve yerel yönetim tarafından kaynak aktarımı, proje destekleri ve hizmet satımı
W	W ₁	Farklı yapıları içerisinde barındırmasının karar almayı zorlaştırması	Örgütü oluşturan üyelerin farklı katmanlardan gelmesinin sonucu olarak fikir ayrılıklarının bulunması
	W ₂	Mahalle ölçeğinde insan kaynağının yetersiz kalması riski	Mahalle ölçeğinde örgütlenen kooperatife yeterli sayıda insanın üye olmaması

	W₃	Örgüt içerisindeki kurullarda görev alacak yöre insanları için herhangi bir liyakat şartının bulunmaması	İşletme ve yöneticilik becerilerine sahip olmayan kişilerin kooperatif içerisinde görev alması
	W₄	Toplumda kooperatif kültürünün olmaması	Gelişmiş ülkelerin nüfuslarına oranla Türkiye’de kooperatif ve kooperatiflere üye olanların sayısının az olması.
O	O₁	Çevre bilincinin oluşmasına katkı sağlaması	Kooperatifin çevreye yönelik hizmetlerde bulunması
	O₂	Doğal kaynakların yanlış kullanımının engellenmesi	Seminerler sonucunda insanların doğal kaynakları kullanırken daha bilinçli davranması
	O₃	Toplumların sürdürülebilir kalkınmasına katkıda bulunması	Ekonomik ve ekolojik kaygıların bir arada gözetilmesi
	O₄	Faaliyet gösterdiği bölge için istihdam oluşturması	Hizmetlerin gerçekleştirilmesinde personele ihtiyaç duyulması
T	T₁	Çevresel güvenliğe ilişkin hizmet veren kooperatif deneyiminin bulunmaması	Türkiye’de kooperatiflerin genellikle tarım, konut gibi belirli alanlarda yoğunlaşması
	T₂	Kooperatifte görev alan idarecilerin yetkilerini kötüye kullanmaları	Kişisel çıkarların örgüt çıkarlarının önüne geçmesi
	T₃	Mahalle ölçeğinde faaliyet gösteren örgüte merkezi ve yerel yönetimler tarafından aktarılan kaynağın yetersiz kalması	Bakanlıklar ve yerel yönetimlerin kooperatiflere yönelik desteklerinin azalması

3.5. Zayıf Yönler ve Tehditlerin Ortadan Kaldırılması

SWOT analizi yöntemiyle ortaya koyulan zayıf yönler ve tehditlerin ortadan kaldırılmasıyla önerilen modelin daha sağlıklı işleyeceği düşünülmektedir. Belirlenen düzenleyici ve önleyici aksiyonlar, zayıf ve tehdit edici yönleri azaltmayı veya ortada kaldırmayı hedeflemekte ve modelin daha sağlıklı çalışmasına katkı sağlamaktadır. Bu doğrultuda karar alma krizlerinin önüne geçilmesi, kooperatifler arası iş birliği, eğitim, teşvik uygulamaları, bağımsız denetim, mali disiplin ve girişimciliği öne çıkaran aksiyonlara yer verilmiştir.

Tablo 6: Düzenleyici ve Önleyici Aksiyonlar

W₁	Karar alma krizlerinin yaşanması durumunda problem çözücü mekanizmaların oluşturularak kullanılması
W₂	İnsan kaynağının yetersiz kalabileceği durumlarda kooperatifler arası iş birliğinin yapılması
W₃	Görev alacak kişilerin oryantasyon sürecine alınması ve meslek içi eğitimlerle yeterli donanımı kazanması
W₄	Kooperatiflerin önemini anlatan ve tanıtan konferans, panel ve açık oturum gibi etkinliklerle toplumun bilgilendirilmesi
T₁	Pilot bölge ve teşvik uygulamalarıyla ilk deneyimlerin oluşmasına destek verilmesi
T₂	Güçlü denetim mekanizmalarıyla caydırıcı yaptırımların olması
T₃	Bütçenin doğru planlanması ve özel girişimler aracılığıyla yeni kaynakların oluşturulması

Sonuç

Canlı ve cansız varlıkların bir arada etkileşim halinde oldukları çevre, insan eylemlerinden etkilenmektedir. Hava, su ve toprağın kirletilmesi, doğal kaynakların tahrip edilerek bilinçsizce tüketilmesi tüm insanlığı tehdit etmektedir. Ozan tabakasının incelenmesi, iklim değişikliği, çölleşme, okyanusların kirlenmesi, kuraklıklar, erozyon, orman yangınları ve tahribatı, hayvan ve bitki çeşitliliğinin azalması, asit yağmurları, içilebilir su kaynaklarının azalması söz konusu tehditler arasında sayılmaktadır. Bu çevre sorunları yerel ölçekten başlayarak tüm insanlığı tehdit eder hale gelebilmektedir. Dolayısıyla bu tehditlerin önüne geçilmesi için insanlığın ortak bir mücadele içerisine girmesi gerekmektedir.

Çevre hakkı, çevre terminolojisinde önemli bir yere sahiptir. Herkesin sağlıklı bir çevrede yaşaması için devletler ve vatandaşlara ödevler yüklenmektedir. 1970'li yıllardan sonra çevre sorunlarının yerel ölçekten küresel ölçeğe çıkmasıyla birlikte STK'ların, sorunların çözümünde önemli rol almaya başladığı görülmektedir. Özellikle Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber güvenlik çalışmalarında yeni konular tartışılmış ve çevre, güvenliğin bir boyutu olarak ele alınmıştır. 1980'li yıllardan sonra ise çevresel güvenlik kavramının öne çıktığı görülmüştür. Devletlerin artan çevre sorunlarını ulusal güvenliklerine tehdit olarak algılamaları böyle bir durumun oluşmasında etkilidir. Bu tehdit algısıyla birlikte çevrenin korunmasında küresel işbirliklerine dayanan yapıların rol almaya başladığı görülmüştür.

Çevrenin korunması noktasında yerel ölçekten başlayarak yürütülen eylemlerle daha sağlıklı sonuçlar alınacağı düşünülmektedir. Bu durumun sağlanması ise bireylerin ekonomik, sosyal ve kültürel çıkarlarını sağlamak amacıyla kurdukları kooperatifler yoluyla gerçekleşebilir. Kooperatiflerin sivil toplum ve özel sektöre ait unsurları bünyesinde birleştirmesi ona işlevsellik kazandırmaktadır. Mahalle ölçeğinde oluşturulacak "Çevre Koruma Kooperatifleri" de bu bakış açısıyla önerilmektedir. Çevresel güvenliğinin sağlanmasına yönelik olarak yerelden başlayarak geliştirilen politikalarla daha başarılı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir. Dolayısıyla önerilen modelin mahalle ölçeğinden başlaması bu anlamda onu değerli kılmaktadır. Yönetimsel, sosyal ve ekonomik bağlamlar ise birer alt sistem olarak modelin üzerine inşa edildiği temel değerleri göstermektedir. Hukuki ve siyasi bağlam ise bu makalenin kapsamı dışarısında yer aldığı için ele alınmamıştır. Ancak hukuki bağlamın sistemin işleyişine ilişkin kuralların belirlenmesinde rol oynadığını; siyasal sistemin ise ülkenin içerisinde bulunduğu siyasal sistemin tüm yapıları yansıması gibi sonuçlarının olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır. Aynı zamanda bu çalışmada çevrenin korunmasında farklı bir tartışmanın başlatıldığı ve modelin genel hatlarıyla çizildiği görülmektedir.

Sonuç olarak sürdürülebilir şehirlere giden yolda mahalleler önemli bir rol üstlenmektedir. Dolayısıyla bir bütün olarak şehirlerde çevrenin korunmasının yolu mahallelerden geçmektedir. Bu bağlamda mahalleler içerisinde faaliyet göstermek üzere önerilen "Çevre Koruma Kooperatiflerinin" yapılan analizler sonucunda stratejik bir rol üstlenebileceği düşünülmektedir. Modelin toplumun sağlıklı bir çevrede yaşama hakkına ve çevresel güvenliğe katkıda bulunması beklenmektedir.

Kaynakça

- 1982 *Anayasası*. (1982).
<http://www.mevzuat.gov.tr/Metin.Aspx?MevzuatKod=1.5.2709&MevzuatIliski=0&so rceXmlSearch> Erişim tarihi 25 Mart 2018
- Akbulut, A. (2014). Environmental degradation as a security threat: The challenge for developing countries. *International Journal of Human Sciences*, 11(1), 1227-1237.
- Alavosius, M. P., & Newsome, W. (2012). Cooperatives, green behavior and environmental protection. *Revista Latinoamericana de Psicología*, 44, 77-85.
- Allenby, B. R. (2000). Environmental security: Concept implementation. *International Political Science Review*, 21(1), 5-21.
- Arends, J. F. (2009). Homeros'dan hobbes ve ötesine: "Güvenlik" kavramının Avrupa geleneğindeki boyutları. *Uluslararası İlişkiler*, 6(22), 3-33.
- Ayoob, M. (1995). *The third world security predicament*. London: Lynne Rienner Publishers.
- Bariloche, S. (1974). *Limits to poverty*. Argentina: Bariloche Foundation.
- Bernstein, J., Behr, J. S., Carius, A., Dabelko, G. D., Feil, M., Fernandez, A. L., Kingham, R. A., Mabey, N., Renner, M., Taureck, R., Yassin, N. (2006). *Inventory of environment and security policies and*

practices: An overview of strategies and initiatives of selected governments, international organisations and inter-governmental organisations. (Edit. By Ronald A. Kingham), Hague: Institute for Environmental Security.

- Bookchin, M. (1994). *Özgürlüğün ekolojisi.* (Çev. Alev Türker). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bookchin, M. (1996). *Ekolojik bir topluma doğru.* (Çev. Abdullah Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Brown, L. R. (1986). Redefining national security. *Challenge*, 29(3), 25-32.
- Buzan, B. (1983). *People states and fear the national security problems in international relations.* Brighton: Wheatsheaf Books.
- Coşkun, S. (2010). Çevre sorunlarına radikal bir çözüm önerisi olarak eko-anarşizm. *Kaygı Dergisi*, 15, 101-116.
- Çetin, H. (2009). Kalkınma sürecinde kooperatifçiliğin sosyal, ekonomik ve demokratik etkileri üzerine genel bir değerlendirme. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 4(2), 35-50.
- Çevre. (2018). Türk Dil Kurumu Sözlüğü. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5abf6a19ed9a5.33184202 Erişim tarihi: 25 Mart 2018
- Çevre Kanunu.* (1983). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> Erişim tarihi 25 Mart 2018
- Çevre ve Kültür Değerlerini Koruma Vakfı. (2018). <https://www.cekulvakfi.org.tr/hakkimizda> Erişim tarihi 19 Nisan 2018
- Çolakoğlu, E. (2012). NATO'nun çevreye ilişkin rolü. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (33), 101-112.
- Cura. (2018). Online Latin Dictionary. <https://www.online-latin-dictionary.com/latin-english-dictionary.php?parola=cura> Erişim tarihi 25 Mart 2018
- Data World Bank. (2019). Climate change. <https://data.worldbank.org/topic/climate-change> Erişim tarihi 29 Ağustos 2019
- Dauvergne, P., & Clapp, J. (2016). Researching global environmental politics in the 21st Century. *Global Environmental Politics*, 16(1), 1-12.
- Demiray, M., & İşcan, İ. H. (2008). Uluslararası sistemde güvenlik kavramının değişimi ekonomik ve jeopolitik arka planı. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(21), 141-170.
- Duymaz, S. Y. (2013). Çevre örgütlerinin çevre yönetimine katılma sürecinde dayandığı haklar. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (107), 173-198.
- Elliot, L. (2015). Human security/environmental security. *Contemporary Politics*, 21(1), 11-24.
- Environment. (2018). Cambridge dictionary. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/environment> Erişim tarihi 25 Mart 2018
- Environment and Security Initiative. (2018). Management and coordination. http://www.envsec.org/index.php?option=com_content&view=article&id=61&Itemid=79&lang=en Erişim tarihi 22 Nisan 2018
- Erdem, E. İ. (2016). İnsani güvenlik kavramı bağlamında çevre güvenliği. *Akademik Bakış Dergisi*, 10(19), 255-281.
- Fırat, S. (2003). Çevre etiği üzerine yeniden düşünmek. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 58(3), 105-144.
- Garcia, D. (2008). The climate security divide: Bridging human and national security in Africa. *Africa Security Review*, 17(3), 1-17.
- Geray, C. (1992). Kooperatifçiliğin Dünya'da ve Türkiye'deki nicel gelişimi. *SBF Dergisi*, 47(1), 427-441.

- Geray, C. (1998). Yerel yönetimler ve çevre. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 7(3), 57-64.
- Græger, N. (1996). Environmental security. *Journal of Peace Research*, 33(1), 109-116.
- Greenpeace. (2018). <http://www.greenpeace.org/turkey/tr/about/corevalues/> Erişim tarihi : 19 Nisan 2018
- Gürseler, İ. G. (2008). İnsan hakları, çevre, anayasa. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, (75), 199-208.
- Güvenlik. (2018). Etimoloji türkçe. <https://www.etimolojiturkce.com/arama/guvenlik> Erişim tarihi: 25 Mart 2008
- Güvenlik. (2018). Türk Dil Kurumu Sözlüğü. http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5aae6d35da806.41677975 Erişim tarihi: 25 Mart 2018
- Harun, M.Z.M., & Chin, O. (2015). Examining the association between group cohesion and group performance in the co-operative movement. *International Journal of Business and Industrial Marketing*, 1(2), 26-30.
- Harun, M.Z.M., & Bin Mahmood, R. (2012). The relationship between group cohesiveness and performance: An empirical study of cooperatives movement in Malaysia. *International Journal of Cooperative Studies*, 1(1), 15-20.
- Hecker, J. H. (2011). *Peace and sustainable development through environmental security*. The Hague: Institute for Environmental Security.
- Homer-Dixon, T. (1994). Environmental scarcities and violent conflict: Evidence from cases. *International Security*, 19(1), 5-40.
- Ifenkwe, G.E. (2012). Analysis of pull and push factors in cooperative business organization in Abia State, Nigeria. *International Journal of Cooperative Studies*, 1(1), 21-24.
- International Co-operative Alliance. (2018). Co-operative identity, values & principles. <https://ica.coop/en/whats-co-op/co-operative-identity-values-principles> Erişim tarihi: 1 Mayıs 2018
- Kanlı, İ. B. (2016). Sürdürülebilir gelişmeyi sağlamada stratejik bir araç: Mahalle kooperatifleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 25(3), 1-34.
- Keleş, R. (2013). *100 soruda çevre, çevre sorunları ve çevre politikası*. İzmir: Yakın Kitabevi.
- Klare, M. T. (1996). Redefining security: The new global schisms. *Current History*, 95(604), 353-358.
- Kooperatif. (2018). Etimoloji Türkçe. <https://www.etimolojiturkce.com/kelime/kooperatif> Erişim tarihi: 30 Nisan 2018
- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. (2018). Türkiye'de kooperatifçilik. <https://koop.gtb.gov.tr/kooperatifler-hakkinda/turkiyede-kooperatifcilik> Erişim tarihi: 1 Mayıs 2018
- Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü. (2018). Kooperatif istatistikleri bülteni. <http://koop.gtb.gov.tr/data/5331a0e7487c8eb1e43d72a5/kooperatif%20istatistikleri%20bülteni.pdf> Erişim tarihi: 1 Mayıs 2018
- Knight, A. (2005). Global environmental threats: Can the security council protect our earth? *New York University Law Review*, 80(1549), 1549-1585.
- Levy, M. A. (1995). Is the environment a national security issue? *International Security*, 20(2), 35-62.
- Maslow, A. (1943). A Theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396.
- Mazlum, S. C. (2007). Yerel politikalardan yeryüzü politikasına: Küresel çevre yönetiminde çevre örgütleri. *Sivil Toplum Dergisi*, 5(20), 91-108.
- Meadows, D. H., Meadows, D. L., Randers, J., & Behrens, W. W. (1972). *The limits to growth*. New York: Universe Books.

- Mori, P.A. (2014). Community and cooperation: The evolution of cooperatives towards new models of citizens' democratic participation in public services provision. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 85(3), 327-352.
- Mortimer, E. (1992). European security after The Cold War. *Adelphi Papers*, 32(271), 2-72.
- NATO Dergisi. (2018). *NATO nasıl değişmeli (Bölüm 1 ve 2): Barış politikası olarak çevre*. https://www.nato.int/docu/review/2009/NATO_Change/Environment_PeacePolicy/TR/ Erişim tarihi, 22 Nisan 2018
- Oğuzlu, H. T. (2007). Dünya düzenleri ve güvenlik: Ulus-devlet güvenlik anlayışı aşıyor mu? *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 3(6), 1-35.
- Paris, R. (2001). Human security: Paradigm shift or hot air? *International Security*, 26(2), 87-102.
- Picciotti, A., Bernardoni, A., Cossignani, M. & Ferrucci, L. (2014), Social cooperatives in Italy: Economic antecedents and regional distribution. *Annals of Public and Cooperative Economics*, 85(2), 213-231.
- Regional Environmental Center. (2018). Environment and security: Transforming risks into cooperation. <http://envsec.rec.org> Erişim tarihi 19 Nisan 2018
- Rochdale Pioneers Museum. (2018). The rochdale principles. <https://www.rochdalepioneersmuseum.coop/about-us/the-rochdale-principles/> Erişim tarihi 30 Nisan 2018
- Rwabizambuga, A. (2007). Environmental security and development. *Conflict, Security & Development*, 7(1), 201-225
- Sönmezoğlu, F., & Bayır, Ö. E. (2012). Çevre sorunlarına ilişkin uluslararası rejimler. *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, (47), 247-289.
- Se. (2018). Online Latin dictionary. <https://www.online-latin-dictionary.com/latin-english-dictionary.php?parola=se> Erişim tarihi 25 Mart 2018
- Şeker, G. (2005). Kent güvenliği örgütlenmesinde mahalle ve çarşı ve mahalle bekçileri. *Polis Bilimleri Dergisi*, 7(4), 59-90.
- T.C. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı. (2015). *G20 Ülkelerinde Kooperatifçilik*. http://koop.gtb.gov.tr/data/5697bd461a79f5d2d018c237/G20_kitapcik%2002.12.2015%20son%20son%20son.pdf Erişim tarihi 31 Ağustos 2019
- The Global Development Research Center. (1995). *Our Global Neighbourhood*. <http://www.gdrc.org/u-gov/global-neighbourhood/> Erişim tarihi 19 Nisan 2018
- Türkiye Erozyonla Mücadele Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı. (2018). http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=22 Erişim tarihi 19 Nisan 2018
- Ullman, R. (1983). Redefining security. *International Security*, 8(1), 129-153.
- United Nations. (1987). *Report of the world commission on environment and development: Our common future*. <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf> Erişim tarihi 25 Mart 2018
- Verhees, Fr. J. H. M., Sergaki, P., & Van Dijk, G. (2015). Building up active membership in cooperatives. *New Medit: Mediterranean Journal of Economics, Agriculture and Environment*, 14(1), 42-52.
- World Heal Organization. (2019). Air pollution. <https://www.who.int/airpollution/en/>. Erişim tarihi 29 Ağustos 2019
- World Wildlife Fund. (2018). <http://www.wwf.org.tr/bizkimiz/wwfturkiyeninilkeleri/> Erişim tarihi 19 Nisan 2018
- Zaimova, D., Zheliazkov, G., & Gaidardjieva, V. (2012). Cooperative movement and rural development in Bulgaria: Policy support and practical implementation. *International Journal of Cooperative Studies*, 1(2), 47-54.

A MODEL PROPOSAL ON ENVIRONMENTAL SECURITY AT LOCAL SCALE

İmam Bakır KANLI, Burak KAPLAN

Extended Abstract

Introduction

Living creatures meet their needs within a cycle. However, this cycle could be damaged as a result of human activity. The Industrial Revolution, in particular, is considered as one of the important turning points in the rapid depletion of natural resources and destruction of the environment. Today the world is faced with problems such as ozone layer depletion, climate change, pollution of the oceans and seas, destruction of forests and reduction of water resources. After the 1970s, the international institutions dealt with these issues in their published reports. In these reports, it was also emphasised that the environment is an entrustment which must be protected and must be passed on to future generations. After the cold war, the environment became a dimension of security issues. As a result of the studies presenting different perspectives, the relation between environment and security is considered as a new topic to be discussed. Following this change in outlook, the viewpoints based on military security have become inadequate as security studies alone. In this context, environmental security concept based on environment and security relation has come to the foreground. Environmental security has been evaluated as a process that ensures the continuity of life in the present and future ecosystems and fulfils all that is needed for human needs and contributes to the sustainability of management and the reduction of poverty and conflicts. Since the 1970s, it has become widespread that people have come together to engage in initiatives for the protection of the environment, and to enact civil society. However, the debate about how well civil society is successful remains fresh. In addition to civil society, international organisations are taking the initiative in environmental issues. The "Environment and Security Initiative", structured under the leadership of NATO, is at the forefront. By bringing together many international institutions, they are making activities and cooperation with local representatives in different regions of the world to protect the environment. The cooperatives coming together to protect the interests of societies provide the services based on their common purposes via their members. The role of the cooperatives at a neighbourhood scale is becoming significant when protecting the environment and protecting the entrustment of future generations.

Methodology

In this study, the literature review has been performed in order to determine the basic dynamics of the model and the basics of the organisational structure. The technical and analytical reports issued by the relevant global institutions and organisations have been used to identify the environmental problems in the world. The model designed in this context was assessed by the SWOT analysis technique, revealing strong and weak points, opportunities and threats. As a result, the weaknesses of the proposed model and the necessary regulatory and preventive actions to remove the threatening elements have been determined.

Results

According to the study, environmental problems come into prominence with the issues that concern the whole world. Hence, when aiming at avoiding problems, it is expected that more successful results will be gained by taking actions at local levels. That is why the model was designed at the local level "neighbourhood". It is aimed to bring together different layers of society with the private and public sectors meeting together. This model, which can be expanded from local to national, includes political, economic, social, administrative and legal aspects. The functionality of economic, social and administrative dimensions of the system depends on the legal subsystem. It is the political dimension that encompasses the legal dimension in the broadest sense. The political dimension is a vital factor in gaining model an identity. The model is conceptualised as "Environmental Protection Cooperatives" and aims at increasing the environmental sensitivity of the society. They play an essential role in the life of individuals in a healthier and cleaner environment manner. They may also reduce the burden on municipalities by undertaking the services provided by the municipalities with their organisational structures and features. However, the cooperative approach is based on many years in Turkey. There are expressions about the development of cooperatives in the constitution of Turkey. The decision-making mechanism consists of a pluralistic structure. The model has enough budget for the providing of the

services. These are the strengths of the model. The coexistence of different mechanisms makes it difficult to make a decision. The human resources may be inadequate at the neighbourhood scale. There is no merit condition to take part in the cooperatives. There may be lack of the cooperative culture in society. These are the weaknesses of the model. The model contributes to the formation of environmental awareness. It can prevent the misuse of natural resources and contributes to the sustainable development of communities. It also provides employment because of its activity. These are also seen as opportunities for the proposed model. There is no cooperative experience with services related to environmental security. As the model is designed at a neighbourhood scale, resource transfer by central and local governments may be limited. Finally, these are considered as the threatening elements of the model. In this context, the weaknesses and threats for the model are eliminated by regulatory and preventive actions identified. Hence, it is thought that a healthier model can become possible.

Conclusion and Discussion

It is possible to obtain more relevant results with the activities performed beginning with local scale for the protection of the environment. This obtainment may be possible through the cooperatives which are established to protect the economic, social and cultural interests of the individuals. Cooperatives are effective functional organisations due to incorporating civil society, public and private sector elements. The "Environmental Protection Cooperatives" designed in the neighbourhood scale are proposed from this point of view. As a result, the model plays a significant role in the neighbourhoods of sustainable cities, and the way of protecting an entire urban environment. Hence, it is expected that the model can contribute to the right to live in a healthy environment and to environmental security of people.